

ГРУПОВІ ПСИХОЛОГІЧНІ ФЕНОМЕНИ В УМОВАХ КІБЕРПРОСТОРУ

Корбанова О.Л., кандидат психологічних наук,

науковий співробітник лабораторії психології малих груп та міжгрупових відносин Інституту соціальної та політичної психології НАПН України

Технологічний розвиток та доступність комп'ютерних пристроїв стали причиною виникнення особливого комунікативного простору існування людей. Слід зазначити, що у цьому дещо віртуальному просторі утворюються специфічні малі і середні групи, і, відповідно, виникають групові психологічні феномени. Такі феномени інтегрують індивідуальні дії учасників у спільній груповій діяльності та спілкуванні за рахунок групових процесів та групових станів, що виникають. Інгрупові та аутгрупові феномени, серед яких міжгрупова дискримінація, внутрішньогруповий фаворитизм, соціальна фасилітація та соціальні лінощі (ефект Рінгельмана), конформізм, групове мислення, мода, ефект ореола, позитивний зсув ризику, групова поляризація та ін., на нашу думку, базуються на міжсуб'єктності в рольовій комунікації членів групи, внаслідок якої виникає особистісно-рольова взаємопредставленість членів групи. При цьому, міжсуб'єктність – ознака спільного комунікативного простору учасників взаємодії, що базується на вірі в спільний, єдиний для учасників взаємодії світ [1]. Особистісно-рольова взаємопредставленість – ціннісно-сміслова та рольова узгодженість інтерсуб'єктного поля учасників взаємодії, що виникає на основі взаємозв'язку

того чи того члена групи зі значущим іншим або значущими іншими внаслідок ідентифікації або конфронтації з референтним оточенням [там же].

Під час групової взаємодії в групах виникають процеси, що викликають переживання членів групи, впливають на розвиток групової динаміки, що породжує групові феномени, які відображають ці переживання. Внаслідок цього групова напруженість може відображатися в груповій диференціації, появі мікрогруп та бути спричиненою сукупністю умв, серед яких конфлікт з іншою групою, рольовий дисбаланс всередині групи, невідповідність групових норм взаємодії соціальній ситуації. В таких випадках феномени внутрішньогрупового фаворитизму, міжгрупової дискримінації, групової поляризації на певний час знижують це відчуття напруженості (L. Chorna, P. Gornostai, H. Tsyhanenko, O. Pletka, O. Korobanova, V. Vus, 2018) [2].

Кіберпростір є специфічним відбитком соціального середовища, тому, поряд з класичними інгруповими та аутгруповими феноменами в ньому виникають специфічні феномени та спілкування набуває особливих ознак. Майданчиком для спілкування можуть виступати форуми, в тому числі анонімні, які можуть бути розповсюдженими; популярними; обскурними. Учасники спілкування можуть використовувати специфічний сленг, образні словосполучення, взагалі медіа для спілкування, а саме текст, смайли, емоджи, стікери, картинки, гіфки, відео, демотиватори, голосові повідомлення, музику, таблиці або посилання на інтернет-сторінки. Додамо, що, залежно від інтернет-ресурсу, існує особлива, так би мовити, «культура» спілкування та використання смайлів, емоджи, стікерів, відео, таблиць etc.

Пряма комунікація може здійснюватися у месенджерах або у групах, які є продовженням месенджерів – конференціях, кімнатах. Прикладами прямої комунікації також можуть слугувати e-mail, телеграм, вайбер. Деякі ресурси комунікації підключають звук (скайп, дискорт, тангли, тім-спіки). Поєднувати людей між собою можуть соціальні мережі (фейсбук, твіттер, інстаграм), бібліотеки (Academia.edu, Електронна бібліотека НАПН України), бази даних (Google scholar, Google drive). Здійснюється інформування про пов'язані статті, підрахунок кількості переглядів та скачувань, лайків та перепостів, подекуди вибудовується рейтинг учасників. На основі цієї інформації учасники набувають певного статусу.

Інтернет-середовище сприяє виникненню соціальних ілюзій (які, зокрема, можуть стосуватися віку учасника, його статі, соціального статусу, зовнішності, а також самосприйняття учасника взаємодії). Свого втілення в інтернет-просторі набуває ефект Томаса, який полягає в тому, що, якщо ситуація сприймається, як реальна, вона реальна за своїми наслідками. Соціальні мережі викликають феномен віртуального спілкування, у якому співрозмовників можна в односторонньому порядку відключити, «відфрендити», «забанити». Ефект анонімності дозволяє учасникам варіювати рольову поведінку, почуватися більш вільно, ніж у реальному житті, або ж вдатися до експериментування з власним іміджем.

Разом з цим, кіберпростір стимулює виникнення особливих групових психологічних феноменів. Серед них ефект Стрейзанд (ефект кобри), який полягає в тому, що спроби видалити, обмежити доступ або приховати певну

інформацію приводять до більш повсюдного її поширення. Ефект соціального нетворкінга полягає в тому, що, створюючи сторінку у соціальних мережах, люди прагнуть створити позитивний імідж та справляти позитивне враження на інших. Також відмічають Google-ефект, властивий здебільшого молоді, може бути пов'язаний з конформізмом або колективним договором, та полягає у ставленні до інтернету як до сховища потрібних знань та трансактивної пам'яті. Соціальні ілюзії ілюструє ефект Манделі, за якого люди «пам'ятають» те, чого насправді не було, або не можуть пригадати в повному обсязі певні події або обставини.

Висновки. Групові психологічні феномени можуть набувати впізнаваного прояву у кіберпросторі або трансформуватися у специфічні ефекти, що спричинено певними умовами, до яких слід віднести існування віртуальних комунікативних ситуацій в уяві користувачів, що є тлом виникнення соціальних ілюзій.

Література.

1. Коробанова О. Л. Особливості рольової комунікації в новостворених групах / О. Л. Коробанова // Наукові студії із соціальної та політичної психології: Зб. статей. Вип. 39 (42). – К.: Міленіум, 2017. – С. 145 – 159.
2. Chorna L., Gornostai P., Tsyhanenko H., Pletka O., Korobanova O., Vus V. (2018). Mental health: dislocation of the concept in the small group / Mental Health: Global Challenges of XXI century. MHGC Journal. [Research Bib] [Crossref] DOI: <http://doi.org/10.32437/MHGCJ-2018>. pp. 18 – 20. Rome. *Retrived*

from: <http://www.mhgcj.org/mental-health-dislocation-of-the-concept-in-the-small-group/> [in English].